

CHARAKTERYSTYKA AKTUALNEGO STANU POMOCY SPOŁECZNEJ NA RZECZ OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Szczecin 2011

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
1. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM	4
2. MIESZKANIA CHRONIONE DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI	7
3. DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ DLA OSÓB PRZEWLEKLE PSYCHICZNIE CHORYCH PROWADZONE PRZEZ POWIATY	9
4. KONKURSY OGŁASZANE PRZEZ REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ	10
5. SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE W MIEJSCU ZAMIESZKANIA DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI	11
PODSUMOWANIE	14

WPROWADZENIE

Instytut Psychiatrii i Neurologii w 2005 roku opublikował projekt Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, w ramach którego zidentyfikowano główne obszary zagrożenia zdrowia psychicznego. Wyniki badań wskazują na niepokojącą tendencję wzrostu wskaźnika rozpowszechnienia zaburzeń psychicznych oraz liczby samobójstw zakończonych zgonem. W związku z powyższym Rada Ministrów w rozporządzeniu z dnia 28 grudnia 2010 roku ustanowiła Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego, który ma na celu:

- promocję zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym,
- zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- rozwój badań naukowych i systemu informacji z zakresu zdrowia psychicznego.

Zapisy Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego obligują jednostki samorządu terytorialnego do opracowania analogicznych programów na szczeblu lokalnym i regionalnym.

W związku z powyższym Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego opracował diagnozę aktualnego stanu usług oferowanych przez instytucje pomocy i integracji społecznej na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.

Szczegółowej analizie poddano następujące obszary wsparcia:

- formy opieki stacjonarnej dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania,
- formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z zaburzeniami psychicznymi.

Diagnozę opracowano na podstawie danych zastanych, pochodzących ze sprawozdań MPiPS-03 oraz na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez zespół Obserwatorium Integracji Społecznej.

1. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

Działanie środowiskowych domów samopomocy uregulowane jest w dwóch aktach prawnych: ustawie o ochronie zdrowia psychicznego oraz ustawie o pomocy społecznej. Środowiskowym domom samopomocy ustawodawca wyznaczył następujące cele:

1. pracę z osobami z zaburzeniami psychicznymi,
2. pracę z rodzinami osób z zaburzeniami psychicznymi.

Środowiskowe domy samopomocy działają na zasadzie zadań zleconych samorządom, fundacjom i stowarzyszeniom. Do ich zadań należy, przygotowanie osób z zaburzeniami psychicznymi (osoby przewlekle psychicznie chore) oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie do funkcjonowania w społeczeństwie.

Na podstawie danych pochodzących z Bilansu Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego na rok 2011 r. ogólny koszt utrzymania placówek o statusie środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi wynosi **9 546 151 zł**, natomiast planowana liczba miejsc w placówkach na rok 2011 wynosi **783**.

Największej zapotrzebowania na miejsca dla osób z zaburzeniami psychicznymi wykazano w środowiskowych domach samopomocy zlokalizowanych na terenie powiatu grodzkiego Szczecin - 125 miejsc, zaś w powiatach: białogardzkim, drawskim, gryfickim, kamieńskim, pyrzyckim oraz grodzkim Świnoujście nie przewidziano żadnych miejsc dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 1. Środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

L.p.	Powiaty	Planowa liczba miejsc w placówkach dla osób ze zaburzeniami psychicznymi	Ogólny koszt utrzymania placówki w [zł]
1	Białogardzki	0	0
2	Choszczeński	74	886 000
3	Drawski	0	0
4	Goleniowski	30	324 000
5	Gryficki	0	0
6	Gryfiński	30	324 000
7	Kamieński	0	0
8	Kołobrzeski	20	216 000
9	Koszaliński	72	1 008 000
10	Łobeski	40	486 600
11	Myśliborski	36	793 300
12	Policki	25	22 500
13	Pyrzycki	0	0
14	Sławieński	30	350 788
15	Stargardzki	35	428 963
16	Szczecinecki	110	1 126 000
17	Świdwiński	71	1 010 000
18	Wałecki	30	324 000
19	Koszalin	55	864 000
20	Szczecin	125	1 382 000
21	Świnoujście	0	0
	RAZEM	783	9 546 151

Źródło: Bilans Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego Zakresie Pomocy Społecznej na rok 2011

Stan aktualny zweryfikowano metodą CATI (*Computer Assisted Telephone Interview* czyli wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny). Wywiady telefoniczne przeprowadzono z kierownikami środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia. Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, że w województwie zachodniopomorskim są **38** jednostki oferujące wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Liczba miejsc dla osób chorujących psychicznie we wszystkich jednostkach wynosi **545**, natomiast ogólna liczba miejsc dla osób ze zaburzeniami psychicznymi wynosi **1098**. Największa liczba osób chorujących psychicznie, przebywających w ŚDS znajduje się w powiecie grodzkim Szczecin - 90 uczestników oraz w powiatach szczecińskim (66 uczestników) i koszalińskim (65 uczestników).

Tabela 2. Liczba środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi – stan na dzień 01.06.2011 r.

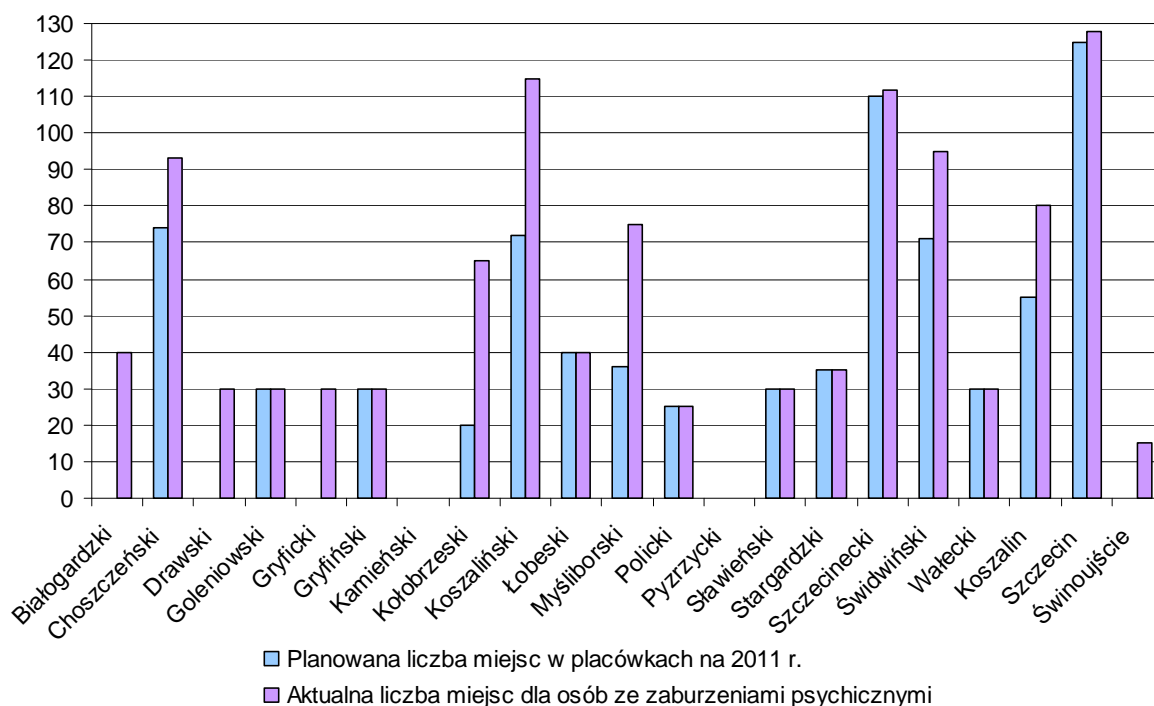
L.p.	Powiaty	Liczba jednostek	Liczba miejsc dla osób chorujących psychicznych	Liczba miejsc dla osób z zaburzeniami psychicznymi
1	Białogardzki	1	40	40
2	Choszczeński	4	26	93
3	Drawski	1	3	30
4	Goleniowski	1	0	30
5	Gryficki	1	30	30
6	Gryfiński	1	4	30
7	Kamieński	0	0	0
8	Kołobrzegi	3	37	65
9	Koszaliński	5	65	115
10	Łobeski	1	5	40
11	Myśliborski	2	45	75
12	Policki	1	0	25
13	Pyrzycki	0	0	0
14	Sławieński	1	16	30
15	Stargardzki	1	3	35
16	Szczeciński	4	66	112
17	Świdwiński	3	52	95
18	Wałecki	1	8	30
19	Koszalin	3	55	80
20	Szczecin	3	90	128
21	Świnoujście	1	0	15
	RAZEM	38	545	1098

Źródło: opracowanie własne

Porównując aktualny stan liczby osób z zaburzeniami psychicznymi do planów przedstawionych w Bilansie Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego, można stwierdzić, iż liczba miejsc dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest większa od zaplanowanej w Bilansie Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Pomocy Społecznej na 2011 roku. Powiat białogardzki, drawski, gryficki i Świnoujście nie wykazały

w częściowym bilansie potrzeb na rok 2011 informacji dotyczących miejsc dla osób z zaburzeniami psychicznymi, jednocześnie we wszystkich w/w powiatach udzielane jest wsparcie dla tej kategorii beneficjentów pomocy społecznej. Powiaty kamieński i pyrzycki nie prowadzą środowiskowych domów samopomocy, udzielających wsparcie dla osób z chorobami psychicznymi.

Wykres 1. Porównanie faktycznej liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy oraz powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie zachodniopomorskim z planem na rok 2011.

Źródło: opracowanie własne

2. MIESZKANIA CHRONIONE DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Mieszkania chronione są formą wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze, rodziny zastępcze, domy pomocy społecznej, zakłady dla nieletnich, w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania w środowisku.

W świetle ustawy o pomocy społecznej prowadzenie mieszkań chronionych należy do zadań własnych gminy i powiatu. Zadanie to może być realizowane przez jednostki pomocy społecznej, samorządy mogą je również zlecać organizacjom pozarządowym.

Na podstawie danych z Bilansu Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Pomocy Społecznej na rok 2011, liczba mieszkań chronionych prowadzonych przez gminy wynosi 4, liczba miejsc zaplanowanych na 2011 r. wynosi 16, natomiast plan potrzeb w zakresie utrzymania i prowadzenia mieszkań chronionych bez inwestycji opiewa na kwotę 95 000 zł. Tylko jedno mieszkanie jest prowadzone przez organizację pozarządową, w której to zaplanowano 5 miejsc, a koszt utrzymania bez inwestycji oszacowano na 75 000 zł.

Tabela 3. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Powiaty	Organ prowadzący - Gmina			Inny podmiot prowadzący		
	Liczba mieszkań chronionych	Liczba miejsc planowanych na rok 2011	Plan potrzeb w zakresie utrzymania i prowadzenia placówek bez inwestycji w [zł]	Liczba mieszkań chronionych	Liczba miejsc planowanych na rok 2011	Plan potrzeb w zakresie utrzymania i prowadzenia placówek bez inwestycji w [zł]
1	2	3	4	5	6	7
Kołobrzegi	3	10	45000	0	0	0
Szczecin	1	6	50000	1	5	75000
RAZEM	4	16	95000	1	5	75000

Źródło: Bilans Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Pomocy Społecznej

W celu zweryfikowania liczby mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi wysłano zapytanie do wszystkich gmin województwa zachodniopomorskiego. Aktualnie w województwie zachodniopomorskim funkcjonują **4** mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi, ogółem liczba dostępnych miejsc w tych jednostkach wynosi 16, natomiast 13 osób korzysta z tej formy wsparcia.

Porównując stan aktualny z danymi zawartymi w Bilansie Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Pomocy Społecznej na rok 2011, można zaobserwować iż liczba mieszkań chronionych oraz liczba miejsc w mieszkaniach działających przy gminach

jest jednakowa. Natomiast, zwiększyła się liczba miejsc w mieszkaniach chronionych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

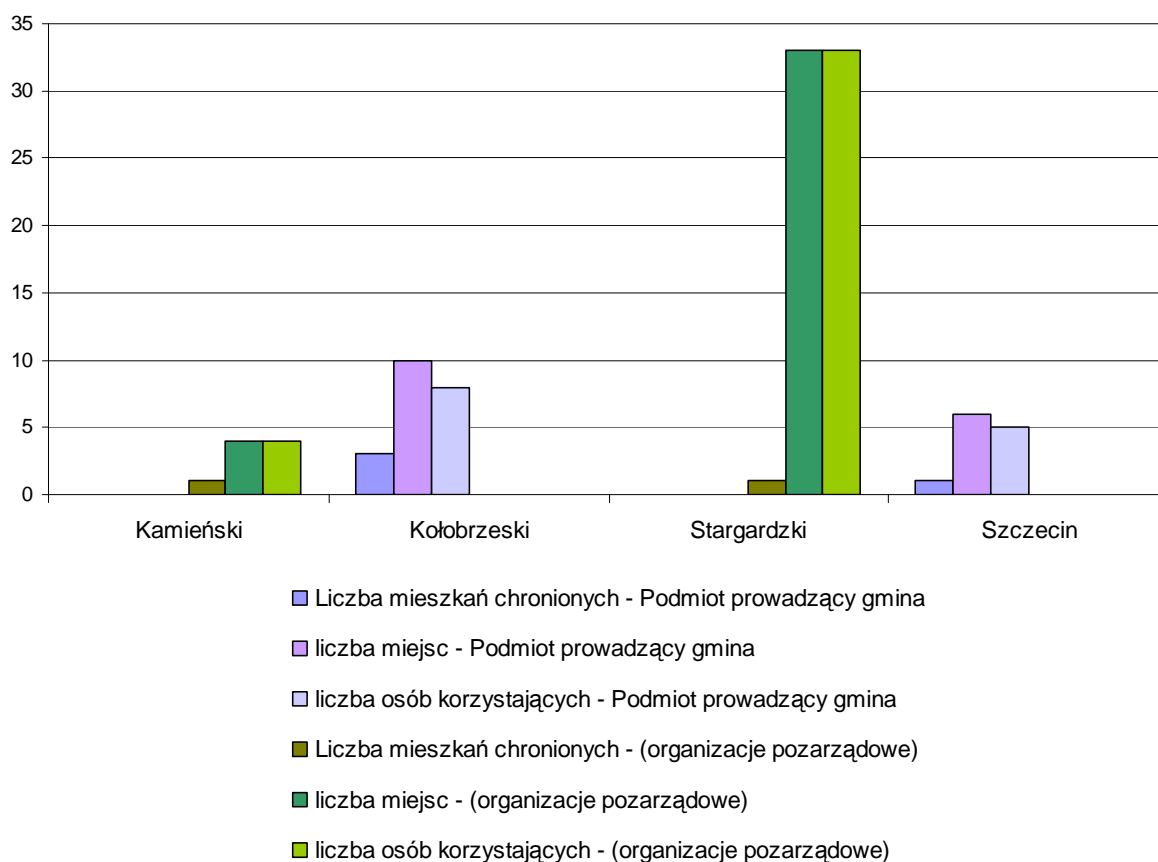
W przypadku powiatu grodzkiego Szczecin nie udało się ustalić liczby mieszkań chronionych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Tabela nr 4. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi - stan aktualny na dzień (01.06.2011. r)

powiaty	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi					
	Podmiot prowadzący gmina			Inny podmiot prowadzący (organizacje pozarządowe)		
	Liczba mieszkań chronionych	liczba miejsc	liczba osób korzystających	Liczba mieszkań chronionych	liczba miejsc	liczba osób korzystających
Kamieński	0	0	0	1	4	4
Kołobrzeski	3	10	8	0	0	0
Stargardzki	0	0	0	1	33	33
Szczecin	1	6	5	0	0	0
Razem	4	16	13	2	37	37

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2.. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi - stan aktualny na dzień (01.06.2011. r)

Źródło: opracowanie własne

3. DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ DLA OSÓB PRZEWLEKLE PSYCHICZNIE CHORYCH PROWADZONE PRZEZ POWIATY

Zasady prowadzenia domów pomocy społecznej reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593). Placówki zapewniają całodobową opiekę dla osób w podeszłym wieku, chorych i osób niepełnosprawnych, które nie są w stanie samodzielnego funkcjonować. W domach pomocy społecznej świadczy się następujące usługi:

- bytowe,
- opiekuńcze
- wspomagające i edukacyjne

Wyróżnia się następujące rodzaje domów pomocy społecznej :

- ✓ dla osób w podeszłym wieku
- ✓ dla osób przewlekle somatycznie chorych
- ✓ dla osób przewlekle psychicznie chorych
- ✓ dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie
- ✓ dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie
- ✓ dla osób niepełnosprawnych fizycznie

Jednostki samorządu terytorialnego, Kościoł Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia, inne osoby prawne i osoby fizyczne, mogą prowadzić domy pomocy społecznej po uzyskaniu zezwolenia wojewody.

Z danych zawartych w Bilansie Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Pomocy Społecznej na rok 2011 wynika, że w domach pomocy społecznej zaplanowano 855 miejsc, a szacunkowy koszt utrzymania i prowadzenia placówek (bez inwestycji) w 2011 roku wyniesie 27 632 366 zł,

Tabela 5. Domy pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych prowadzone przez powiaty.

Wyszczególnienie	Organ prowadzący - Powiat		
	Liczba DPS	Liczba miejsc planowanych na rok 2011	Plan potrzeb w zakresie utrzymania i prowadzenia placówek bez inwestycji w [zł]
drawski	1	67	2 500 000
goleniowski	1	235	6 724 932
gryficki	1	209	7 219 990
łobeski	1	54	1 706 832
Koszalin	1	222	6 732 960
Szczecin	1	68	2 747 652
RAZEM	6	855	27 632 366

Źródło: Bilans Potrzeb Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie pomocy Społecznej na 2011 roku.

4. KONKURSY OGŁASZANE PRZEZ REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego co roku ogłasza otwarte konkursy ofert na wspieranie zadań z zakresu pomocy społecznej oraz na wspieranie zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Rodzaje zadań, na które ogłaszane są otwarte konkursy ofert wynikają bezpośrednio z celów strategicznych i kierunkowych wyznaczonych w Strategii Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej do roku 2015.

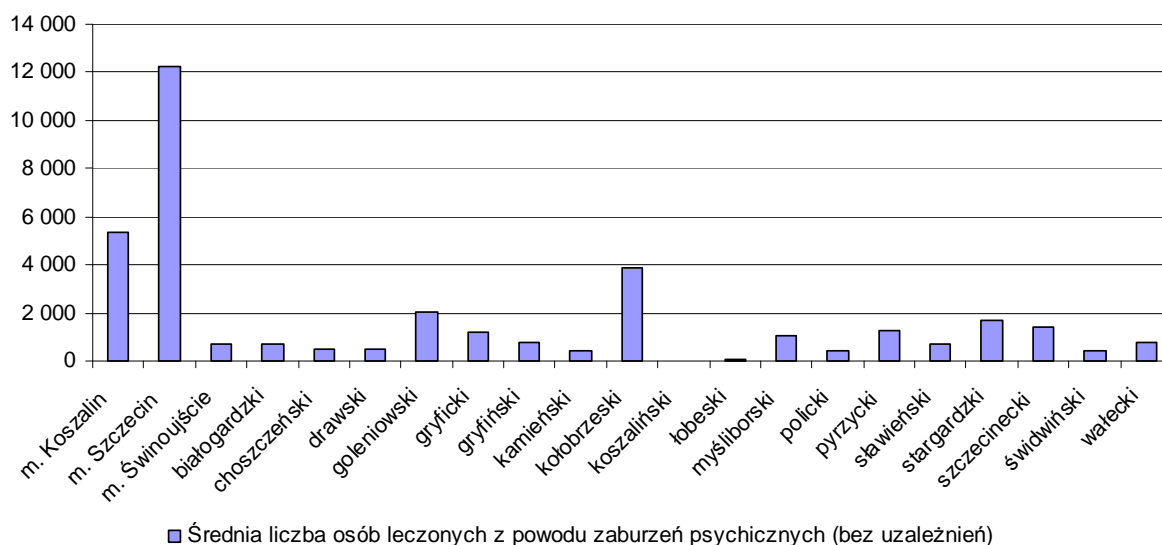
W związku z bardzo małym zainteresowaniem organizacji, świadczących wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w latach 2004-2011 dotację otrzymała jedna organizacja - Stowarzyszenie Użytkowników Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej oraz Ich Rodzin i Przyjaciół „Feniks” w Kołobrzegu Oddział w Gościnie. Organizacja otrzymała wsparcie finansowe w wysokości 10 tys. zł na realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Nie jesteś sam” w 2004 r. (koszt całkowity zadania to 26,1 tys. zł).

5. SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE W MIEJSCU ZAMIESZKANIA DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę, należą specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi - na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593).

Na podstawie danych pochodzących ze sprawozdania MZ – 15, średnia liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w województwie zachodniopomorskim w latach 2007 – 2010 wynosiła 36 230 osób, najwięcej leczonych osób było w mieście Szczecin – średnio 12 264 osób rocznie. Wykres poniżej przedstawia przeciętną liczbę leczonych osób w poszczególnych powiatach.

Wykres nr 3. Średnia liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w latach 2007 - 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania MZ -15

Z danych MPiPS-03 wynika, że liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia „specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi” w województwie zachodniopomorskim w latach 2007 i 2010 nie uległa zmianie. Przeciętnie co roku wydawano ok. 497 decyzji w w/w zakresie, na poziomie powiatów liczba wydawanych decyzji wahała się przeciętnie w zakresie od 3 (powiat drawski) do 53 (powiat choszczeński). Szczegółowy rozkład wartości przedstawia mapa 1.

Na poziomie województwa udział osób, którym przyznano decyzją świadczenia „specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami

psychicznymi” w ogólnej liczbie osób którym przyznano decyzją świadczenia w latach 2007 - 2010 wyniósł 5,19%.

Tabela 6. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi

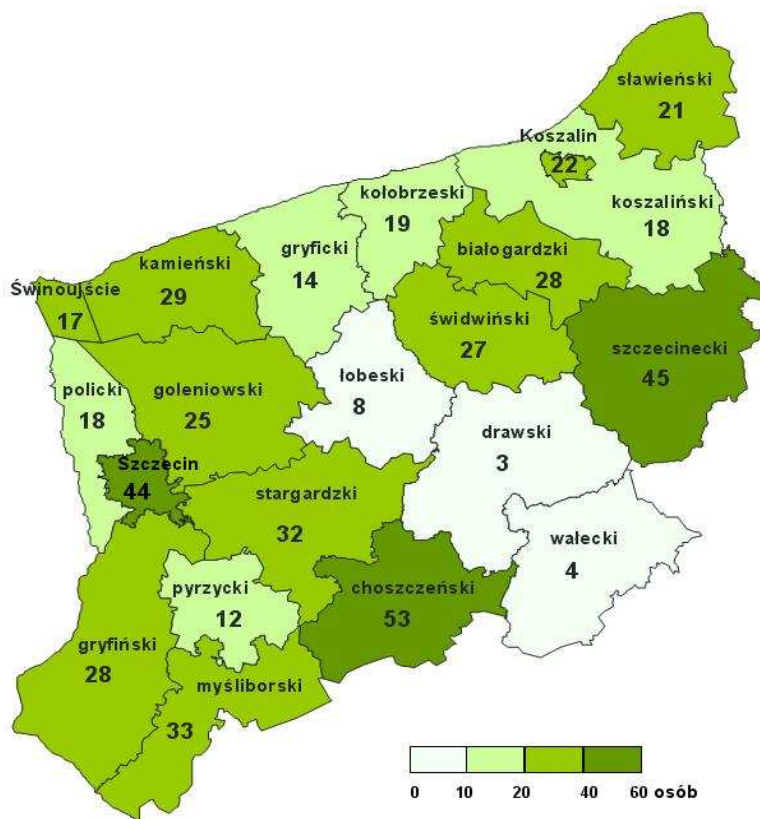
Powiaty	Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi				Udział liczby osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób, którym przyznano decyzją świadczenia w latach 2007-2010 [%]
	Liczba osób którym przyznano decyzją świadczenia w 2007 r.	Liczba osób którym przyznano decyzją świadczenia w 2010 r.	Przeciętna liczba osób którym przyznano decyzją świadczenia 2007-2010	Średni przyrost absolutny	
białogardzki	35	27	28	-2,7	8,6
choszczeński	60	55	53	-1,7	14,7
drawski	0	7	3	2,3	0,9
goleniowski	23	26	25	1,0	4,9
gryficki	11	16	14	1,7	3,1
gryfiński	31	26	28	-1,7	4,9
kamieński	24	29	29	1,7	9,9
kołobrzeski	23	18	19	-1,7	5,6
m. Koszalin	19	23	22	1,3	5,9
koszaliński	12	23	18	3,7	6,5
łobeski	10	7	8	-1,0	4,8
myśliborski	25	39	33	4,7	8,4
policki	20	15	18	-1,7	6,0
pyrzycki	11	13	12	0,7	5,0
sławieński	15	25	21	3,3	7,7
stargardzki	23	37	32	4,7	4,1
m. Szczecin	74	37	44	-12,3	2,0
szczecinecki	58	41	45	-5,7	7,1
świdwiński	24	33	27	3,0	8,2
m. Świnoujście	16	16	17	0,0	8,4
wątecki	4	5	4	0,3	1,5
zachodniopomorskie	518	518	497	0	5,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MPiPS-03.

Na poziomie powiatów największy wzrost liczby osób, którym przyznano decyzją świadczenia „Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi” w okresie 2007 - 2010 odnotowano w powiatach myśliborskim (14) i stargardzkim (14), zaś największym spadkiem charakteryzowały się powiaty: grodzki Szczecin (-37 osób) oraz szczecinecki (-17).

W badanym okresie liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, którym przyznano decyzją świadczenia na specjalistycznej usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, najszybciej rosła w powiatach: myśliborskim i stargardzkim - średnio z roku na rok o 4,7 osoby, zaś najszybciej liczba ta malała w powiecie grodzkim Szczecin - średnio z roku na rok o -12,3 osób. Na poziomie województwa średni przyrost absolutny został zbilansowany i jego wartość oscylowała wokół zera.

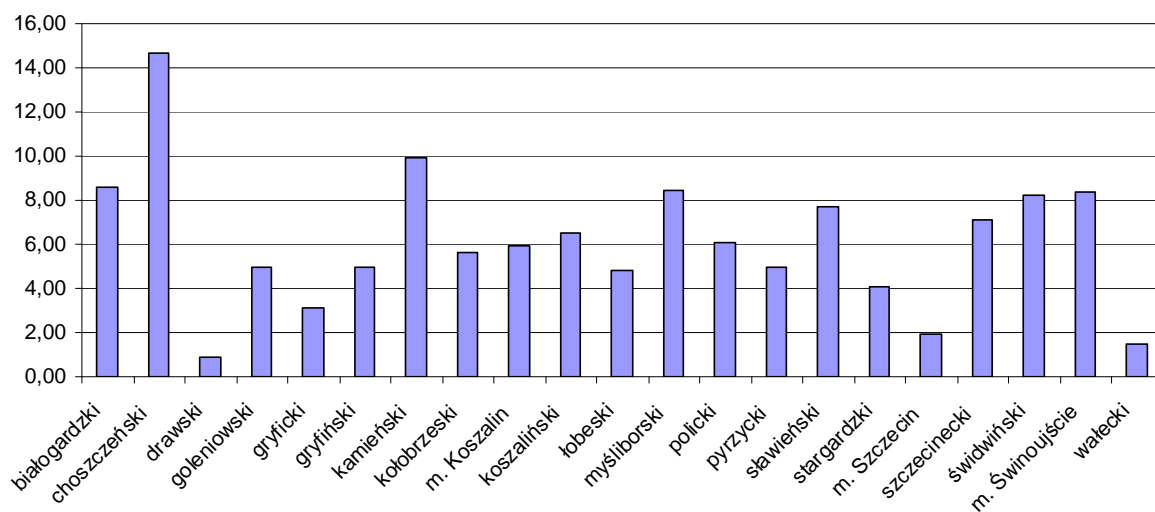
Mapa 1. Przeciętna liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia w latach 2007-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MPiPS-03

Największy udział procentowy liczby osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób którym przyznano decyzją świadczenia w latach 2007-2010 na poziomie powiatów jest w powiecie choszczeńskim, a najmniejszy w powiecie drawskim - piętnastokrotną różnica.

Wykres 4 Udział liczby osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób którym przyznano decyzją świadczenia w latach 2007-2010 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MPiPS-03

PODSUMOWANIE

Analiza dostępnych danych źródłowych oraz wyników badań przeprowadzonych przez Obserwatorium Integracji Społecznej nie wskazuje na dynamiczny rozwój sektora usług dedykowanych przez instytucje pomocy i integracji społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Nie notuje się również znaczących różnic w ujęciu przestrzennym, w podziale na powiaty. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż nie wszystkie aspekty związane z diagnozą aktualnego stanu pomocy na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi zostały ujęte w niniejszej analizie. Kompleksowa diagnoza wymaga dalszych, pogłębionych badań, które będą możliwe do przeprowadzenia w ramach corocznej oceny zasobów pomocy społecznej dokonanej według nowego, ujednoliconego narzędzia.